

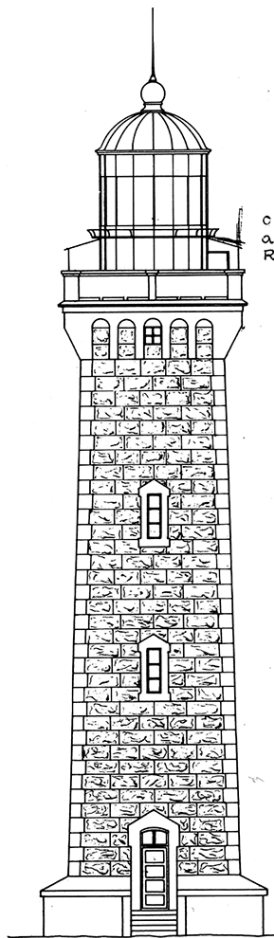
SJÖFARTSVERKET

VINGA FYR

En kort historik

VINGA FYR

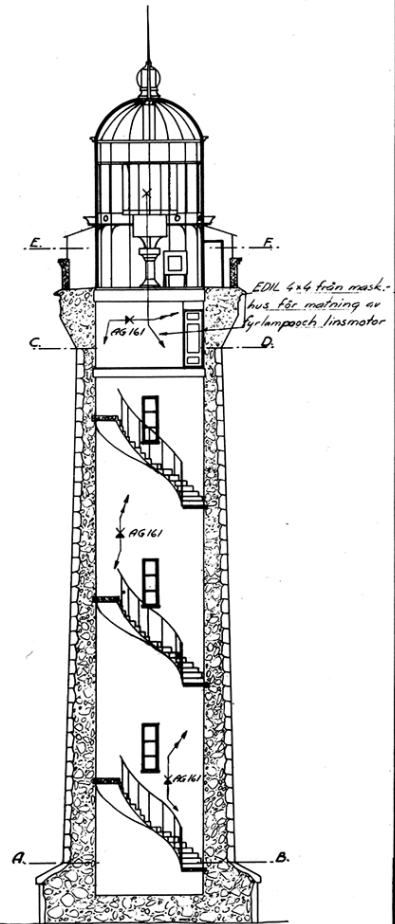
EFTER TILLBYGGNAD AV MISTMASKINRUM
Å ÖVRE ALTAN ÅR 1929

Ombyggnad av
altanen se
Ritn. 11543

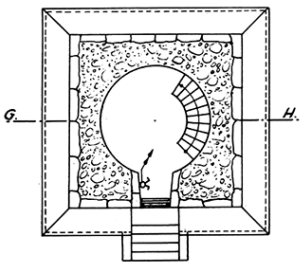
Svarta stöpel som
tidigare fanns på tor-
net, an vantage: D13 1443
185.1.1.1.1.
3.9.1950

Skala 1:100
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 m.

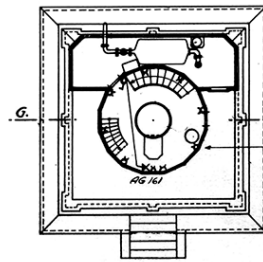

EDL 4x4 från mask-
hus för malning av
lylampoch linmotor

Sektion G-H.

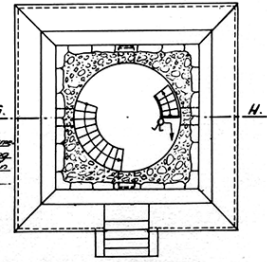

Sektion A-B.

Sektion E-F

Uttag för 160 l värme-
element. Ledning
EDL 4x1/2 från
maskinhuset.

Sektion C-D.

Stockholm och Fyringeniörkontoret maj 1930

Fyringeniörkontoret.

Ritn. N° 1380.A.
Fack n^o: 74 30/1

*”Vinga fyr och båk som nyss sågs i profil,
står nu långt ut åt Danmark till, står liksom
på själva havsisen och ser ut som ett högtid-
ligt brudpar.”*

(Evert Taube)

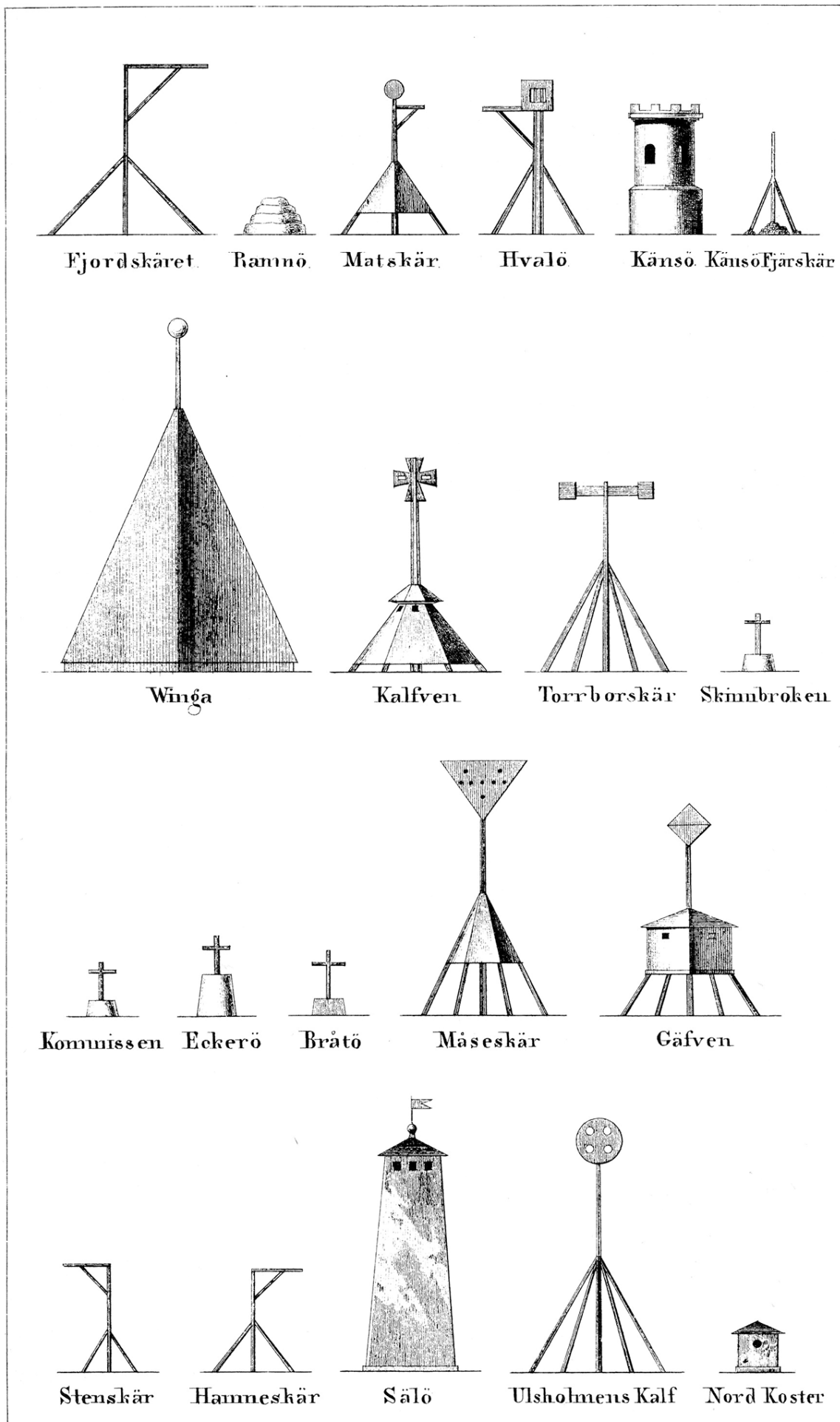
Vinga – ordets betydelse är omtvistad. En rad mer eller mindre fantasiegående förklaringar har givits, men den troligaste är nog ändå den som härleder ordet till verbet ”hvinge” i den äldre danskan. Detta betyder dels ”sno, vrida” dels ”rasa, larma”. Vinga skulle då vara holmen där vindarna rasar och vågorna skummar och yr. Det finns emellertid utrymme för andra tolkningar av detta svårtydda ord.

Vinga ligger i den yttre skärgården, väster om Göteborg. Avståndet till Göteborg är cirka tio distansminuter. Ön är cirka en km i öst-västlig riktning och cirka en halv km i nord-syd. Genom en havsvik, Gattulven, som skär djupt in från väst-sidan bildas den långsmala halvö, som utgör öns norrsida. Strax söder om Vinga ligger den mindre Koholmen. Öarna skiljs åt av ett smalt sund, där hamnen är belägen.

Vinga är en flack klippö, genomskuren av bergsryggar. Ön är högst åt sydväst, där berget stupar brant ner i vattnet. I bergssänkorna finns gräs och buskar. Nyponros och björnbär växer frodigt.

BÅKEN

Troligen har Vinga tillhört Sverige mycket länge. I ett dombrev daterat Sävedahl 22 juni 1496 skrivs om att ”bemälde holme med flere skär sedan hedenhös tillhört Sverige”. Den har också varit känd av sjöfarare sedan lång tid tillbaka. Redan 1532 nämns Vinga i en holländsk ”sjöbok”, som beskriver inseglingen till Nya Lödöse. I ett brev från 1606 beordrar Karl IX slottsfogden på Älvsborgs fästning, Söfring Jönsson, att han ”som ytterst bland klippor i skärgården behövdes några märken, varefter de främmande kunde komma till hamnar, om så mörkt vore att de eljest icke kunde ledsaga sig till sådana, Söfring Jönsson skulle allestädes var så lägenhet kunde tillsäga, dock synnerlig på Vingh (Vinga) och Galterö (Galtö), låta samma höst uppsätta märken och vrathar, dock så att man, när man ville, kunde hugga dem neder.”

Underrättelse om fyrar, känningsbåkar och andra sjömärken... 1852.

Båken som uppfördes var mycket enkel – en vårdkase av träspiror. Sådana kasar tjänade dubbla syften. Dels kunde de under krigstid användas som varningseldar, dels kunde de vara sjöfarten till nytta.

Den svenska västkustens utsträckning var vid den här tiden mycket liten. Den omfattade i stort sett endast Göteborgs ytterskärgård. Det var därför av stor vikt att märka ut det svenska territoriet.

Den förste kände båkvaktaren hette Torkel. För sin tjänst fick han en lön av 40 daler silvermynt. 1646 fick han ytterligare 16 daler för att bygga sig en stuga och köpa en båt. De extra pengarna kan antas bero på att den danska flottan 1644–45 seglat upp och ankrat utanför Vinga. De tänkte göra ett blixtanfall mot den nya svenska staden Göteborg. I samband med detta brändes båken. En ny båk måste ha byggts efter branden, för 1675 omtalas att båken var så förfallen att byggnadskollegium beslutat uppföra en ny, om möjligt högre än den gamla. Det var vid denna tidpunkt båken målades röd.

WINGA.

Känningsbåk af trä, rödfürgud.

Lat. N. 57°38'. Long. O. om Ferrö 29°46'3".

Long. O. om Greenwichs meridian 11°36'18".

Byggnaden, belägen 50 alnar N.O. t. N. från Winga fyr torn, är uppförd i form af en pyramid med kvadratisk bas. Från dess topp uppgår en spir, hvarå ett kopparklot är anbragt. Denna båk, som är stående på ett 69 fot högt berg och har 82 fots höjd från grunden till toppen, synes på 3 à 4 mils afstånd samt är en ypperlig känning och rättelse för inloppet till Göteborg. Lotsarne uppåssa utanför båken. Pl. XV.

Underrättelse om fyrar, känningsbåkar och andra sjömärken... 1852.

Om någon fyr funnits på Vinga under den här tiden är omtvistat. Somliga forskare menar, att utan fyr skulle ingen tillsyningsman ha funnits. Andra menar, att båkvaktaren tänt fyren endast när fartyg väntades.

1695 fanns Vinga båk bland de byggnader till vilkas underhåll Kungl. Maj:t anslagit en viss summa pengar.

I mitten av 1600-talet hade "kände män" eller "ledsagare" från Brännö börjat använda Vinga som uppsyningsställe. "Ledsagning" av fartyg genom skärgården har troligen förekommit sedan medeltiden. Fiskare och andra skärgårdsbor hjälpte fartygen en viss sträcka mot betalning. Det var först under Gustaf Wasas tid, då den svenska Örlogsflottan skapades, som ett mera reglerat lotssystem upprättades, men endast på ostkusten. Lotsar fick då speciella förmåner – skattefria hemman, frihet från utskrivning till flottan, m m – mot skyldighet att lotsa kronans skepp. Omkring 1780 passade Brännölotsarna regelbundet på Vinga.

Tillsynen över rikets fyrrar kom 1652 under Amiralitetskollegiet. Genom en kunglig resolution 2 januari 1677 bestämdes att "såväl fyrbåkar som lotsar kunde bliva under amiralitetets disposition". Detta kan ses som en början till en statlig överstyrelse för lots- och fyrväsendet. Samma år utnämndes amirallöjtnant Werner von Rosenfeld till myndighetens "styrmanschef".

Omkring 1720 ersattes den gamla båken på Vinga av ett pyramidformat trätorn med utkik. På toppen hade det en förgylld trätunna. Ungefär samtidigt byggdes ett litet hus för lotsarna vid den nuvarande hamnen.

Vid 1800-talets mitt brann 1720 års båk ner. Den ersattes 1854 av den båk som står på Vinga idag. Planer fanns på att riva båken då en ny fyr byggdes 1841, men protester från sjöfarande hindrade detta. Vingabåken strax söder om fyren är en cirka 24 meter hög fyrsidig pyramid med basmått cirka 11×11 meter. Grunden är av murad sten och den är klädd med rödmålad träpanel. Båkens topp avslutas med en spira, krönt med ett klot (se bild, sid 3). I början av 1900-talet överläts båken av Göteborgs stad till Lotsverket, som bildades 1872.

DE FÖRSTA FYRARNA

I början av 1800-talet växte kritiken mot båken. Man tyckte inte att den höll den standard som den ökande sjöfarten krävde. Den saknade dessutom fyrsignal för insegling till Göteborg. Sjöförvaltningen meddelar i en

skrivelse till Kungl. Maj:t att ”.. De sjöfarande klaga, att man har ganska svårt att känna igen sig utanför vår västra kust .. med undantag af de 3ne fyrarna på Marstrand, Nidingen och Kullen som äro ganska characteristiske och väl belägna, äga vi på denna kust ej mer än 2ne dåliga känningsbåkar, vid Vinga och på Sälö utanför Kungshamn”. I samma skrivelse föreslog Sjöförvaltningen att det skulle uppföras en mindre fyrinrättning på Vinga ”.. uti den där befintliga båken.”

Handels societeten i Göteborg drev på frågan och 1839 beslöts att en fyr skulle byggas på Vinga. Fyren började byggas 1840 och stod klar att tas i bruk hösten 1841. Vinga fyr var då som första fyr i Sverige utrustad med en linsapparat av den typ som konstruerats av A. Fresnel och som första gången installerats på den franska fyren Cordouan 1823. Apparaturen bestod av rovoljelampor, vilkas ljus förstärktes av en omgivande lins, bestående av en cylindrisk trumma, nedtill försedd med en krans och upptill avslutad med en huvformad krona – allt av kristall. Denna sk ”Lentillefyr” var av tredje ordningen och hade en lysvidd av 14 distansminuter. För att undvika sammanblandning med Carlstens fyr visade den ett fast vitt sken.

Snart kom klagomål mot den nya fyren. Sjöfarande menade att det var lätt att förväxla Nidingens och Skagens fyrar med den nya på Vinga, och att detta orsakade skeppsbrott. Speciellt lätt kunde den förväxlas med Skagens fyr, som hade samma karaktär. Efter att ett engelskt fartyg hade strandat framställde ”Storbrittanniska” regeringen krav på att Vinga fyr skulle ändras, antingen till en blinkfyr eller att man i fyrtornet ”anbringade två vertikala fyrar”.

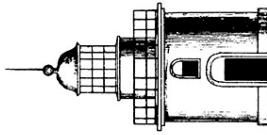
Förvaltningen för Sjöärenden tillskrev 1854 Kungl. Maj:t och framhöll att kritiken var obefogad. Någon förväxling av Vinga fyr med de övriga fyrarna borde ej kunna ske. Det som orsakat strandningarna var enligt förvaltningens mening skepparnas försummelse, men att ”till undanröjande av varje svepskäl” vore det lämpligt att bygga ytterligare en fyr på Vinga. Detta gillades av Kungl. Maj:t, som 2 februari 1854 ålade förvaltningen att snabbt låta bygga den nya fyren.

Fyren byggdes under året 1854. Den var byggd i tegel och utrustades med en fyrapparat, vilken liksom den första, inköptes från H. Lepaute i Paris. Den nya fyren visade fast sken med blänk var tredje minut.

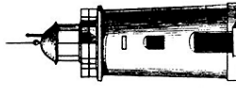
WINGA FYRAR .

Lat. N. 57° 38', Long. O. 11° 36'.

S.^oE.

N.^oE._{m.B.}

Winga fyrar
N.^o S.^o

Buskärs ledfyr

S.O. 2.

Beskrifning öfver svenska fyrarne... 1872.

Sedan 1869 har Vinga haft mistsignalering. Denna utfördes först genom skottsignalering med f d skeppskanoner som man fått från örlogsflottan. 1883 ersattes kanonerna med en ångdriven mistsignalanläggning. Dess signal "hördes 6 sjömil ut till havs vid lätt tjocka".

En viktig del av Vingas funktion var telegrajtjänsten. Telegrafstationen var sambandscentral mellan fartyg till sjöss och deras ägare, mäklare och handelshus inne i Göteborg. Meddelanden från Vinga vidarebefordrades och sattes på bestämda tider upp på en anslagstavla vid Skeppsbrokajen.

Mellan 1864 och 1881 upprätthölls en förbindelse med optisk telegraf via Brännö. Den ersattes 1881, då en elektrisk kabel drogs från fastlandet. Två personer var sysselsatta med telegrafanläggningen. De bodde i ett hus cirka 100 meter väster om fyren. Dessa hus, samt alla telegrafanläggningar revs i mitten av 1950-talet.

LXXV. Winga.

2:ne linsfyrrar. *Den södra: fast sken; den norra: fast sken med blänk.* (Frankle)

Lat. N. 57° 38', 1. Long. O. 11° 36', 3.

<i>Fyrapparaterna:</i> den södra: 3:dje ordningens lins-; den norra: 4:de ordningens lins-.	det norra 37 fot.
<i>Fyrtornen:</i> af sten, det södra hvitt, det norra ljusgult.	<i>Fyrljusens höjd</i> öfver vattenytan: omkring 90 fot.
<i>Grundens höjd</i> öfver vattenytan: 60 fot.	<i>Lysvidd:</i> 14 minuter.
<i>Tornens höjd</i> från grund: det södra 41 fot;	<i>Lysfält:</i> rundtom horisonten, med undantag enl. nedanstående.

På högsta delen af *Winga skär*, utanför inloppet till Göteborg, finnes en 82 fot hög rödmålad båk i pyramidform, som af staden underhålles. På ömse sidor om denna båk stå de lägre fyrtornen af sten, i riktning NO. $\frac{1}{2}$ N. och SV. $\frac{1}{2}$ S. 400 fot från hvarandra.

Den i södra tornet befintliga linsapparaten är af 3:dje ordningen med fast sken. Den i norra tornet är af 4:de ordningen för fast sken med 2 omgående linser, som hvar 3:dje minut frambringa blänkar af några sekunders varaktighet, föregångne och efterföljde af korta förmörkelser.

Båda fyrarne lysa rundtom horisonten, men skymmas till någon del af båken: den norra i SV. och den södra i NNO. derifrån.

Öster om tornen ligga fyrbetjenings- och lotsbyggnader, alla rödmålade, samt en optisk telegraf. Vesterom och nedanför tornen ligger en mindre byggnad, som innesluter drifapparaten för en genom byggnadens tak uppgående mistlur, hvilken under disigt väder och tjocka sättes i verksamhet, och då under hvarje minut ger ett eller tvenne starka skärande ljud af omkring 5 sekunders varaktighet hvarterda, hvilka i stillt och labert väder böra höras på 4 till 6 minuters afstånd. På platsen finnes äfvenledes signalkanoner, hvarmed besvaras skott eller annan ljudsignal, som i tjocka höres från i närheten varande fartyg. Svaren gifvas med tvenne tätt på hvarandra följande skott.

I närheten af båken finnes en signalställning, bestående af en upprätt stående spira med horisontel rå, för tillkännagifvande om något eller några af fyrfartygen *Trindelen*, *Kobbergrundet* och *Knoben* i Kattegatt, eller *Svinbådan* i Öresund af isgång eller annan orsak lemnat sina stationer.

- En kula*, hissad på spiran öfver råen, betyder, att fyrfartyget *Trindelen* ej är på sin station;
- 2 *kulor*, hissade under norra rånocken, betyder, att fyrfartyget *Kobbergrundet* ej är på sin station;
- En kula*, hissad under samma rårms midt, betyder, att fyrfartyget *Knoben* ej är på sin station;
- 2 *koner*, hissade med spetsarne mot hvarandra under södra rånocken, betyder, att fyrfartyget *Svinbådan* ej är på sin station.

Signalkulorna äro hvita och konerna hvita med svarta bälten.

Utanför i sjön och å *Winga skär* uppassa lotsar för farleder till Göteborg och kringliggande ankarsättningar.

Fyren i södra tornet tändes första gången år 1841. Norra tornet uppfördes år 1854 och deri varande fyr tändes samma år.

Beskrifning öfver svenska fyrrarne... 1872.

DEN NYA FYREN

De båda fyrarna på *Vinga* tillfredsställde inte längre de krav som den ständigt ökande sjöfarten ställde. I en skrivelse föreslog Lotsstyrelsen att de två ljussvaga fyrarna skulle ersättas av en ny fyr. Den 15 mars 1889 biföll Kungl. Maj:t detta och beviljade ett anslag på 80 000 kronor. Fyringeniörskontoret gjorde ritningar.

Det nuvarande fyrtornet på Vinga byggdes 1889–90, på en plats ungefär mittemellan de båda äldre. Det är ett cirka 29 meter högt fyrkantigt stentorn i huggen porfyrit. Stenen bröts på ön, strax väster om tornet, där skrotsten fortfarande ligger kvar i brottet.

Sättet att elda i fyrarna påverkade i hög grad konstruktionen och därmed fyrarnas utseende – vippfyr, öppen kolfyr och sluten kolfyr. Utvecklingen under 1800-talet, då spegel- och linsapparater av olika slag mera allmänt började användas gjorde att nya typer av fyrar byggdes. Fyrapparaterna fordrade allt mindre utrymme, genom att allt bättre speglar, linser, lampor och oljor kunde framställas. De blev dessutom mindre eldfarliga. Fyr-torn av sten kunde därför byggas med mindre planmått, fyr-torn av järn restes (Heidenstamfyrar) och t o m trä användes. Under perioden 1840–1848 byggdes sju stora fyr-torn av sten. Därefter var stenbyggnadsperioden i princip slut, men återupptogs tillfälligt, kanske p g a stenindustrins utveckling, då Vinga fyr byggdes.

Vingafyren tändes på hösten 1890. De båda gamla släcktes. Den nya fyren hade en lins av "1:a ordningen" och roterande linsapparat. Karaktären var två tätt på varandra följande blänkar varje halv minut. I början användes fotogenlampor med fem veckor och pumpverk. Det gick åt 1,25 liter fotogen i timmen. Ljustyrkan motsvarade då 44 000 hefner- eller normalljus, lysvidden var 19,2 distansminuter. Fyrapparaten drevs med hjälp av ett urverk med ett tungt järnlod.

År 1907 ersattes de fotogendrivna vecklamporna av luxbrännare med ljustyrkan 101 200 hefnerljus. Elektrisk belysning infördes 1948. Ljustyrkan blev då 1 000 000 hefnerljus.

Fyr-tornets överdel har en betongsockel och ovanpå denna sitter lanterninen med ett kupoltak avslutat i en knapp. Ovanpå betongsockeln löper fyraltanen. Under den fyrkantiga sockeln finns en utskjutande takfris stötdad av gjutna konsoler, som bildar valvformer. Fundament, knutar och omfattningar runt tornfönstren är gjorda i slåthuggen sten. Även dörrfodret är av slåthuggen sten, med årtalet 1890 inhugget.

Från ingången kommer man in en hall i det cylindriskt uppmurade inner-tornet. En spiraltrappa leder upp genom det runda tornet, upp till vakt-rummet. Under lanterninen satt kugg-hjulsmaskineriet och lodet. Fyrapparatens bär inskriptionen "F.BABIER & CIE CONSTRUCTEURS PARIS 1890".

Fyrrar med ständig bevakning var bemannade av en fyrmästare som var förman på platsen, en fyrvaktare samt ett eller två fyrbiträden. En del andra klassens fyrrar var s k tvåmansfyrrar, där förutom fyrmästaren endast en fyrvaktare var anställd, och på några av tredje klassens fyrrar, där fyrapparaten var mycket lättskött, var fyrmästaren ensam om fyrningen.

Den nya fyren på Vinga klassificerades som en första klassens fyr, vilken enligt Lotsverkets stadgar krävde fyra mans bemanning: en fyrmästare, en fyrvaktmästare och två fyrbiträden.

Nedanstående förteckning över fyrmästare på Vinga fyr sträcker sig fram till 1974, då fyren automatiserades och avbemannades.

Namn	Erhöll befattningen
Carl Gunnar Taube	13 oktober 1883
Carl Ludvig Olén	22 december 1905
Gustaf Adolf Hult	1 oktober 1932
Carl Frithiof Holm	1 mars 1936
Torsten Jacob Waldner	1 maj 1942
Carl Arbo	1 september 1951
Sven Dahlholm	1 juli 1961
Björn Holmström	1 april 1964 – 31 juli 1974

Den förste fyrmästaren var Evert Taubes far.

Av de båda gamla fyrrarna finns idag inte mycket kvar. Den ena är riven och syns bara som en ringformad grund. Den andra, det äldsta fyrtornet från 1841, började användas som lotsutkik en bit in på 1900-talet. Den hade då en utsiktsbyggnad av trä. På 1950-talet byggdes den rosafärgade påbyggnaden i betong. Nedre delen av utkiken, d v s det gamla fyrtornet, är en låg rund stenbyggnad med grå slätputs. 1968 byggdes den moderna utkiken. Under början av 1900-talet krävdes ytterligare förbättringar inom fyrbevakningen. 1921 får Vinga som första fyrplats i Sverige en radiofyr.

1929 lades fyrskeppet Vinga ut på sin plats cirka 4 distansminuter söder om Vinga fyrtorn. Fyrskeppet drogs in 1965 och ersattes med kasunfyren "Trubaduren", uppkallad till Evert Taubes ära.

TAUBES VINGA

Bostadsbebyggelsen på Vinga är uppdelad i två grupper. Fyrpersonalens hus, byggda 1840–1870, och lotsarnas hus, vilka alla är byggda under 1900-talet. Närmast hamnen ligger lotsarnas tre hus. F d överlotsbostaden "Biskopsgården" byggdes 1909 med virke från en fyrmästarbostad vid Fjordskär utanför Kungsbacka. 1958 byggdes den om till övernattningsboställe för lotsarna. Mittemot "Biskopsgården", nere i en sänka, ligger "Herrgården" – en tvåvåningsbyggnad uppförd 1944 som övernattningsbostad för båtmän. Bredvid "Herrgården" ligger "Torpet". Det är ursprungligen den äldsta byggnaden på Vinga, men efter många om- och tillbyggnader finns mycket lite kvar av den gamla byggnaden.

Fyrfolkets "by" ligger cirka 300 meter västerut på ön. Den första gruppen av hus ligger runt en liten gård. Det är fyrvaktarbostaden och fyrbiträdeshus bostäder. F d fyrvaktarbostaden, öster om gårdsplanen, uppfördes 1869. Där fanns också lägenhet för den lärarinna som ansvarade för lotsbarnskolan på ön.

Väster om gårdsplanen ligger fyrbiträdeshuset. Det byggdes i samband med resandet av den första fyren, 1841.

Lite längre västerut ligger fyrmästarbostaden med en från det övriga området avskild gård. Huset byggdes 1854, i samband med att den andra fyren uppfördes på Vinga. Det huset blev Evert Taubes barndomshem, där han kom att leva sina första år. Han föddes den 12 mars 1890 i Göteborg, men flyttades några dagar senare till Vinga, där hans far Carl Gunnar Taube var fyrmästare. Modern, Julia Sofia Jacobsdotter, var dotter till en kronolots i Strömstad. Evert var nummer fyra i en syskonskara som skulle växa till tretton.

Vinga hade nu en bofast befolkning med så många barn att det behövdes en skola på ön. Först inreddes ett rum i den gamla lotsvaktstugans östra kammare, men 1896 byggdes norr om fyrmästarbostaden ett kombinerat skol- och tvätthus. I lotsvaktstugan fick Evert Taube sin första undervisning.

"... höll skolan till i en liten lotsstuga som låg nära hamnen på östra sidan av ön. De två små rummen i stugan hade väggfasta kojor som i skansarna på ett fartyg. Där var fyra kojor i vart rum, två och två över varandra. I

västra kammarens fönster kunde man se lanterninen på Vinga fyr och i östra kammarens fönster såg man Hättan, det vackra skäret i hamninloppet, med ett rött sjömärke på och därbortom såg man Vittens vita ledfyr till vänster, Lejonbrottets sjömärke till höger ...”.

I Vinga skola började man i sjuårsåldern och fick avgångsbetyg i åldern 13–14 år. Skolan administrerades av Kungl. Lotsverket i folkskolans regi och sköttes av en lärarinna med fyrmästaren som styresman. Eftersom det bara var 8–10 elever blev undervisningen grundlig, fast skoltiden koncentrerades till knappt halva året. I denna skola gick Evert tills han var 13 år. Hans fröken hette Elise Banck. 1905 fick fyrmästare Taube tjänst som överlots för Göteborgs lotsplats och familjen flyttade till Göteborg, till Kustens Varvs nu kulturminnesmärkta herrgårdsliknande byggnad i Majorna.

1880 bodde 7 män och 5 kvinnor på ön. 1890 hade befolkningen stigit till 25 personer, och tio år senare till 37 bofasta. Barn är ej inkluderade i dessa siffror. Fyrmästare Taube hade ensam en familj med 13 barn.

Idag är Vinga utkiks- och sjöräddningsplats för landets största lotsstation. På Vinga finns alltid lotsbåtar. Utkikstjänsten sköts av båtmän, som enbart tjänstgör på ön. Vinga har ständigt samband med lotsstationen i Göteborg och där med stationens trafikcentral.

Källor:

Carlsson, Hilmer: Fyrväsendets utveckling och de svenska insatserna för fyrteknikens förbättrande. 1942

Danbratt, F /Odenvik, N: Styrsö socken. 1966

Fyrplatser, kulturhistorisk undersökning. Länsstyrelsen, Länsmuseet Uddevalla. 1978

Hedlund, Ingrid: Fyrvaktarens vardag. 1989

Hägg, Erik: Bland lotsar och fyrmän. 1930

Taube, Evert: Jag kommer av ett brusande hav. 1952

Taube, Evert: Strövtåg i Ranrike. 1952

Beskrifning öfver svenska fyrarne... 1872

Underrättelse om fyrar, känningsbåkar och andra sjömärken... 1852

Sellmann, Harry: Anteckningar

Byggnadssektionens arkiv, Sjöfartsverket

Rullor över personalen vid Kungl. Lotsverket

Samtal med Hugo Carlsson, Dialekt-, Ortsnamn- och Folkminnesarkivet i Göteborg.